

הרה"ג רבי ישראל מאיר לאו שליט"א
מתוך "יחל ישראל" חלק א'

חיוב הבנים בקיום מנהגי אבותיהם

ראשי פרקים

דעת השו"ע בחובת קבלת הרבים על עצמם ועל זרעם ✦ הרמב"ם משמיט לשון הגמ' "אל תיטוש" חילוק הפר"ח בין מנהג לסייג וחסידות או מנהג כל העיר ✦ האם "בישן" שם אדם או שם עיר? ✦ המאירי "קיבלו עליכם" ולא "עליהם" ✦ מחלוקת המרדכי והר"ן היש חילוק בין דברים המותרים וכו' למנהג כדעת האוסרים ✦ סברת הקרבן נתנאל שא"א להתיר נדרי האבות ✦ חקירת הגר"ח פאלאגי האם מנהג האבות מחייב דקבלו גם על הבנים או משום מנהג המקום ✦ האם מנהג היחיד מחייב בניו?

החובה לקיים את מנהג האבות הוא מדין ואל תטוש, שכך לשונו (פ"ל מהל' שבת הי"ג): "ומצור לצידון, וכיוצא בהן, אפילו לדבר הרשות מותר להפליג בערב שבת, ומקום שנהגו שלא יפליגו בערב שבת כלל אין מפליגין", ע"כ.

ב. בעוסקינו בכיבוד שיטת הרמב"ם בקיום מנהג האבות, אפשר להוכיח שיטתו גם ממקום נוסף. במסכת חולין (צג, ב) "א"ל רבי יוחנן לרב שמן בר אבא: הני ביעי חשילתא שריין ואת לא תיכול משום ואל תטוש תורת אמך". (מנהג מקומך, שאתה מכבל, ושם נוהגין בו איסורא, דהא איפליגו בה רב אמי ורב אסי, (בשלהי ע"א שם), - רש"י). ע"כ. וגם כן יפלא מאוד שהרמב"ם העלים עיניו מדין "ואל תיטוש", ולא התייחס לכך כלל, זה לשונו: "שמט אבר או מעכו או דכו, כגון הביצים שמעך אותן או נתקן הרי זה אינו אסור מן התורה שהרי יש בו מקצת חיים ולפיכך אין מסריח, ואעפ"כ אסור לאכלו ממנה שנהגו כל ישראל מקדם, שהרי הוא דומה לאבר מן החי". (הלכות מאכלות אסורות פ"ה ה"ז).

אך על דברי הרמב"ם הללו אין לתמוה אמאי לא הזכיר ענין ואל תטוש המוזכר בגמרא. כי הנה בפרי חדש (או"ח סי' תצו, קונטרס דיני מנהגי איסור, אות שביעי) מחלק בין מנהג שנהג אביו, שהוא איזה סייג או חסידות, על דרך

המוחבר בשו"ע יו"ד (ריד, ס"ב) כתב, וז"ל: "קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם, ואפילו בדברים שלא קיבלו עליהם בני העיר בהסכמה אלא שנוהגין כן מעצמם לעשות גדר וסייג לתורה, וכן הבאים מחוץ לעיר לדור שם הרי הם כאנשי העיר וחייבין לעשות כתקנתן". **בבאר** הגולה (אות ז) צויין מקור הדברים משו"ת הריב"ש (סימן ע) בשם הרמב"ן במשפט החרם. ויסודם בגמ' פסחים (ג, ב) "בני ביישן נהוג דלא הוו אזלין מצור לצידון במעלי שבתא (יום השוק של צידון בע"ש, והם מחמירים על עצמן שלא להיבטל מצרכי שבת - רש"י), אתו בנייהו קמיה דרבי יוחנן אמרו לו אבהתיך אפשר להו (להימנע מן השוק, שעשירים היו - רש"י), אנן לא אפשר לך, מאי אמר להו: כבר קיבלו אבותיכם עליהם, שנאמר שמע בני מוסר אביך, ואל תטוש תורת אמך", ע"כ.

ובפוגות הגמ' והראשונים בדין הקבלה שע"י האבות וחלותו על בניהם, לכאורה קשה כמה קושיות.

א. לפנינו דין התלמוד דקבלת האבות מחייבת את הבנים משום "שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך", והרמב"ם אינו מזכיר זאת בהלכות נדרים אשר שם היה מקומו וגם בהלכות שבת נמנע הרמב"ם מלהדגיש כי

חומרת אביך. וע"פ זה צ"ל דלא ס"ל להרמב"ם לפסוק כרבי יוחנן בזה, אלא ס"ל כפי מה שפסקו הפרי חדש והמשא מלך דלעיל שאין הבן חייב לנהוג כחומרת אביו באופן שאין זה מנהג בני העיר, וכהוכחתם ממר עוקבא הנ"ל, ומשום כך לא כתב הרמב"ם טעם "ואל תטוש", דמנהג האב כה"ג אינו מחייב הבן, וכנ"ל. אמנם מכח זה שאח"כ "נהגו כל ישראל מקדם" וכו' כלומר דפשט המנהג בכל ישראל, הרי מנהג כזה מחייב את כל ישראל.

ומעתה נבוא ליישב גם מה שהקשינו בקושייתנו הראשונה ע"ד הרמב"ם שלא הזכיר דין "ואל תטוש" כאשר מנהג המקום הוא שאין מפליגים בע"ש. ויתכן לומר שהרמב"ם ביאר תיבת "בישן" שהוא שם אדם (וחזינן לעיל שהפרי"ח הוצרך להדגיש שאינו כן, ומוכח שיש מקום לצדד בכך). ולפי"ז, כאשר אמר להם רבי יוחנן שחייבים הם לנהוג כחומרת אביו באופן שאין בני העיר נוהגים כן, (בהמשך המשא ומתן בזה הסוגיא, ראיתי דברי הטור ורבינו ירוחם המובאים להלן בד"ה ובקיצור פסקי הרא"ש, ושמתתי שכיוונתי בביאור דברי הרמב"ם גבי "בני ביישן", לביאורם). ואם כנים דברי רבינו, נוכל לומר שרבי יוחנן אזיל לשיטתו בפסחים ובחולין שהבן צריך לנהוג כחומרת אביו אע"פ שאין מנהג בני העיר כן, מדין ואל תטוש. אך הרמב"ם בהל' שבת ובהל' מאכלות אסורות לא ס"ל כן אלא כמר עוקבא ודכוותיה, וכפסקו של הפר"ח המובא לעיל שרק כאשר קיבלו עליהם כל בני העיר סייג ופרישות זו, חלה החובה על בניהם לנהוג כן.

בחידושי המאירי (פסחים נ, ב, ד"ה כבר ביארנו) כתב בדיני המנהגים בזה"ל: "אם קיבלו עליהם לאסור מתורת מנהג כדי שלא להתרשל בצרכי שבת אסור להם להקל, ולא סוף דבר להם אלא אף לבניהם אחריהם, שכל קבלה סתם דעת המקבלים עליהם על כך, והוא שאמרו בני ביישן נהוג דלא אזלי מצור לצידון וכו', אמר להו כבר קיבלו אבותיכם עליכם

משל שקיבל עליו להתענות ב' וה' כל ימיו או שלא לאכול בשר ביום שאוכל גבינה וכיוצא בזה, דאזי דבר ברור הוא שאין הבן אחריו חייב לנהוג אותו חומרא, משא"כ במנהג שנהג אביו מחמת שכל בני העיר קיבלו עליהם סייג וחומרא זו כי אז חייב הבן לדבוק במנהג אבותיו מדין ואל תטוש.

ומביא מספר משא מלך (מנהגי איסור, חקירה ד) שהוכיח זאת מהא דאיתא בחולין (קה, א) "אמר מר עוקבא: אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידנא לא היה אכל גבינה עד למחר כי השתא, ואילו אנא בהא סעודתא הוא דלא אכילנא לסעודתא אחריתא אכילנא", ע"כ. ומוכח שבסייג וחסידות שנהג בו אביו לעצמו, אין חובה על הבן לנהוג כמותו. ואף שאמר מר עוקבא אנא להא מילתא חלא בר חמרא, ודאי לא אמר זאת אלא מצד כאבו על שלא הקפיד במנהג חסידות ופרישות זו, כי ברור הדבר שאם היה חייב בדבר מצד הדין לא היה משנה ממנהג אביו.

וב' הפרי חדש דהא דאמר רבי יוחנן לבני ביישן "כבר קיבלו אבותיכם עליהם", ביישן זה אינו שם אדם, דוודאי בכהאי גוונא לא היו בניו מחוייבים לקיים מנהגו, אלא ביישן שם מקום הוא, והיינו שכל בני העיר ביישן נהגו כן, ולפיכך חייב רבי יוחנן לבניהם לנהוג כמותם, כדין בני העיר שחייבים לעשות ולהתנהג עפ"י גדרים וסייגים של אבותיהם.

וע"פ פי האמור, נוכל ליישב הרמב"ם, דס"ל שמה שאמר רבי יוחנן לרב שמן בר אבא שאסור לו לאכול ביעי חשילתא משום ואל תטוש, לא נתכוין לומר שטעם איסורו משום שבניי בבל מחמירים בכך והוי מנהג המקום לגביו, וכדברי רש"י, ומנהג המקום מחייב מדין ואל תטוש, אלא ידע רבי יוחנן כי אבא שהוא אביו של רב שמן מחמיר בזה, ומשום כך אמר לו "ואת לא תיכול" – לך הדבר אסור מחמת

שנאמר שמע בני מוסר אביך, עכ"ל המאירי. המעיין בגירסת המאירי יראה שגרס "כבר קיבלו אבותיכם עליכם", והגירסא בגמרא דידן "עליהם", ויש לעיין אם אין כאן ט"ס, או שנשתנו הדברים במכוון.

המרדכי בריש יבמות (אות ג) כתב וז"ל: "הלכך בני מגינצ"א שנוהגין איסור בבועה בשיפולי ריאה ואוסרין מחובר לקרקע בשני יו"ט של גלויות עד ערב מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו וגם אומרים ריחא מילתא היא, ובגרמז"א מתירין אלו הדברים, וכשבאין בני מגינצ"א לגרמז"א צריכים בני גרמז"א להודיע להם, ואז כשמודיעין להם אם דעתם נוטה אחריהם מותר לנהוג כמותם, אע"פ שאסור במקומם. כדאמר פרק כירה (דף מו) רבי אבהו כי איקלע לאתריה דרבי יוחנן לא הוי מטלטל שרגא, כי איקלע לאתריה דרבי יהושע מטלטל שרגא, ורבי אבהו היכי עביד הכא הכי והיכי עביד הכא הכי, ומשני רבי אבהו דהוא תלמידו של רבי יוחנן כריב"ל ס"ל (להתיר) כי איקלע לאתריה דרבי יוחנן משום כבודו עביד כוותיה, ומודיע לשמעיה דס"ל כריב"ל שלא יתמה", עכ"ל.

נמצאנו למדין בשיטת המרדכי דס"ל ששונה דין דברים המותרים ואחרים נוהגין בו איסור, מדין דבר שנחלקו בו חכמי ישראל ונהגו במקומו כדעת האוסרים. כי בדברים המותרים ואחרים נוהגין בו איסור צריך בן העיר לנהוג כמנהג עירו בכל מקום, לא כן בדבר שנחלקו בו חכמי ישראל ינהגו במקומו כדעת האוסרים, אין צריך לנהוג כמנהג עירו לאסור כאשר הוא שוהה בעיר שמנהג המקום להתיר כדעת המתיר.

אמנם הר"ן חולק על המרדכי. שכתב בחידושו (פסחים יז, ב מדפי הרי"ף ד"ה ונמצינו) בזה"ל: "ונמצינו למדין בתורת המנהגות, שכל מנהג איסור שהוא בעיר אחת, כל שאינו מנהג בטעות אלא שהן החמירו על

עצמן לעשות סייג לתורה או לדבר שהוא מחלוקת חכמי ישראל ונהגו כדברי האוסר, כל בני העיר חייבין בו מן הדין שנאמר ואל תטוש תורת אמך, וכל היוצא מתוכה ודעתו לחזור חייב ג"כ בו ואפילו בצנעא עד שיעקור דירתו משם ויקבענה בעיר אחרת, דבכי האי גוונא פקעו מיניה חומרי מקום שיצא משם וכו'". עכ"ל.

ולשיטתו יצטרכו בני מגינצ"א לנהוג כמנהג עירם אפילו בעת שהותם בגרמז"א, אע"פ שבני גרמז"א נוהגים כדעת המתירין, עדיין חייבים הם בני מגינצ"א להחמיר כמנהג עירם, וע"ע בפרי חדש (סימן תצו ס"ק כג) ובש"ך (יו"ד סי' קיט ס"ק כ) – שהביא דעת האגודה והראב"ן דס"ל כהמרדכי, וראה במג"א (סימן תסח ס"ק יב), עיי"ש.

וצריך לבאר במה סברת פלוגתת הראשונים. **הקרבן** נתנאל (פ"ד דפסחים אות ח) דן לגבי מנהג הבנים שהיו נוהגין במנהג אבותיהם אם יכול החכם להתיר הנדר לבנים ודייק מדברי הרא"ש דבכה"ג אין החכם יכול להתיר, וכתב: "והדעת תורה נותן זה, דהא עיקר התרת חכם, אחר שהנודר מתחרט שקיבל עליו מתחילה בתורת נדר והוי כנדרי שגגות, זה שייך באדם עצמו שנהג באיזה דבר לסייג ולפרישות, משא"כ בבניהם שנוהגים במנהג מחמת אבותיהם שקבלו עליהם מנהג זה, מאי מהני פתח חרטה של הבנים, אם הם מתחרטים אבותיהם אשר בארץ המה אינם מתחרטים". וכתב עוד: "אך הב"י (סי' ריד) כתב דהא דאמרין דברים המותרים ואחרים נוהגים בו איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם, היינו דוקא כשהיו יודעין שהם מותרים ואסרו עצמן בהם, ובניהם החזיקו במנהג אבותיהם וסוברים דמדינא אסירי, כי האי דבני ביישן דאיתא התם דאי אתה רשאי להתירן בפניהם ממילא בלא התרת חכם, ומיהו ע"י שאלת חכם ופתח חרטה מתירים להם". ע"כ.

בדוקא, ואין לך בו אלא חידושו, דשאני התם שכל בני העיר בכללם קיימו עליהם שלא לילך מצור לצידון וכו', ובכה"ג נעשה על כולם כנדר וגם חל המנהג על הבנים הבאים אחריהם, דסתמא דמילתא דקבלו עליהם ועל זרעם". עכ"ל. וא"כ לדעתו טעם הדבר שמנהג האבות מחייב הבנים הבאים אחריהם, משום דסתמא קבלו האבות עליהם ועל זרעם.

ברם, בספר לב שמח (יו"ד סי' ד' הובא ב"סמיכה לחיים" שם) הקשה על המשא מלך, כי לשיטתו שהאבות קיבלו עליהם ועל זרעם, כך לי מנהג שנהג בו האב לחודיה וכך לי מנהג שנהג עם כל בני העיר. ונמצאו דברי המשא מלך סותרים, כי מצד אחד ס"ל שאין הבן צריך לנהוג כמנהג אביו כאשר מנהגו של האב מנהג יחיד הוא, ומצד שני ס"ל שגדר חובת הבן בקיום מנהג אביו מכח קבלתו של האב על בניו. **אך** כבר ישב הקושיה בספר פרי תואר (סי' לט. הובא שם) שיש לחלק בין מנהג דרבים שנתקבל ע"י כל העיר, דרוצה האב ליתן תוקף למנהגו ומקבל על עצמו ועל בניו הבאים אחריו להחזיק במנהגו לא כן במנהג שהאב נוהג בו לעצמו ואין נוהגין שאר בני העיר כמנהגו, דבכה"ג אינו מכוין בקבלת המנהג כי אם לסייג ופרישות לעצמו ולא לזולתו.²

ואע"פ שביאר הפרי תואר חילוק לדעת המשא מלך, הפרי תואר חולק על דבריו (וכפי שנתבאר לעיל סובר כן גם הפרי חדש), וסבירא ליה שהבנים חייבים לנהוג כמנהג האב גם באופן שמנהגו של האב מנהג יחיד לעצמו הוא. (אלא שהוא מתנהג הדבר, או כשהאב מקבל הקבלה במפורש

אין זה מנהג המקום, א"כ לא חל כל חיוב על הבנים לנהוג כמותו.

2. וראה בשו"ת זכרון יוסף (חלק יו"ד סי' יד) שחידש שבנים צריכים לקיים מנהג אבותיהם, רק כאשר נהגו הבנים עצמם גם כן בזה המנהג, כי אז נחשב כאילו הבנים עצמם נדרו נדר זה; אמנם אם לא התחילו הבנים לנהוג כן, אין מוטלת עליהם חובה

והאמת כי ממה שלא התיר רבי יוחנן לבני ביישן את נדרם לכאורה אפשר להוכיח כסברתו הראשונה של הקרבן נתנאל, שאין ביד החכם להתיר נדר הבנים, ואולם מאידך אפשר ליישב, דאע"פ שאפשר להתיר הנדר, רבי יוחנן לא חפץ ללמד את הבנים כיצד ניתן להימנע מלקיים נדר אביהם ע"י שיתחרטו, ולכן אמר כי במצב הקיים הרי יש פה נדר.

ובתשו' מהרשד"ם (חלק יו"ד סי' מ) מצדד כסברתו הראשונה של הק"נ ואוסר להתיר נדר הבנים, וכ"ה בשו"ת מהרי"ק (סי' קמג) ומביא דברי הב"י (סי' ריד) שכותב שכשם שהאב היה יכול להתיר, אי אפשר לומר שחומרת הנדר כלפי הבנים יהיה חמור יותר מחומרת הנדר כלפי האב, וכ"ה בפרי חדש (סי' תצו אות ח), ובשו"ת מהרש"ך (ח"א סי' קעח), ואף כאן צריך לחקור בעומק סברתם במה פליגי. עיי"ש. **ואשר** יראה בהקדם חקירתו הנודעת של הגאון רבי חיים פאלאגי זצ"ל בספרו סמיכה לחיים (סי' ה חקירה ד) במהות הענין שהבנים חייבים לנהוג כמנהג אביהם, וחומרת הדבר לענין קיום מנהג האבות הוי כקיום נדר, האם הכוונה שכאשר האב מקבל על עצמו סייג מסויים הוא מקבל הדבר גם על בניו והדורות הבאים אחריו, או שמא הכוונה דעל ידי שהאב התנהג כמנהג כל העיר שקיבלו על עצמם הסייג המסויים, נעשה סייג זה כדבר שהוא מנהג המקום, וממילא אין הבנים רשאים לשנות ממנהג המקום.¹

ודנה בסמיכה לחיים הביא מדברי המשא מלך שכתב, וז"ל: "לא מצינו שיחויבו הבנים לקיים מנהגי אביהם אלא בההיא דבני ביישן

1. הנפקא מינה בין אלו הצדדים יתכן כאשר ינהג האב במנהג מסויים ולא ינהגו בני העיר כמנהגו, אם נאמר שהבנים נוהגים כמנהג האב משום שכקבלתו הוא מקבל על עצמו ועל זרעו, א"כ גם במנהג זה צריכים בניו לדבוק במנהגו. ולצד שהבנים נוהגים כמנהגו משום שע"י שקיבל ע"ע מנהג בני העיר חייבים הבנים לנהוג כמנהג המקום, הרי שבכה"ג

המשפחה, וס"ל כמותו שהבנים חייבים לנהוג כמנהגו ואין להם היתר להשתמט מקיום מנהג אביהם. (אלא שרבינו ירוחם מחמיר טפי מהטור, וס"ל שאין הבנים יכולים להתיר נדר ומנהג זה).
וא"כ לפנינו שתי שיטות בדיון מנהג יחיד שנהג בו האב, אם חייבים הבנים לקיים המנהג אם לאו. לשיטת הטור (בקיצור פסקי הרא"ש) ורבינו ירוחם – חייבים הבנים לנהוג כאביהם אפילו כשמנהגו היה מנהג יחיד. ולשיטת הפרי חדש והמשא מלך (וכן משמע מלשון המחבר בשו"ע שהביא דברי הריב"ש סימן שצט שכתב "קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם"), – אין הבנים חייבים לנהוג כאביהם, אם לא נהגו כל בני העיר בזה המנהג.
ואפשר לומר דבהא פליגי – הטור ורבינו ירוחם סוברים, שטעם הדבר שהבן חייב במנהג אביו הוא משום שכאשר האב מקבל ע"ע מנהג, הרי הוא מקבל זאת גם עבור בנו, ומשום הכי ס"ל שהבנים חייבים לנהוג כמנהגו. לעומתם הריב"ש, הב"י, ושאר הפוסקים דלעיל, ס"ל שטעם החיוב בבנים לקיים מנהג האב הוא, משום שכאשר האב משתתף עם מנהג המקום בסייג מסויים, הרי שחיוב הבנים מכח מנהג המקום הוא, ולכן באופן שאין זה

גם לבנים, או שנהגו כך שנים או שלשה דורות או שיאמר האב לבניו להדיא לקיים המנהג, עיי"ש).
ובקיצור פסקי הרא"ש (פסחים פ"ד אות ג) לבעל הטורים, כ' וז"ל: "משפחה שנהגו אבותיהם איסור בדבר שהוא ידוע להם שהוא מותר, וכן בני אדם הרבה או אדם יחידי שנהג איסור לעשות סייג בדבר שידוע להם שהוא מותר אין רשאי להתיר להם בלא חרטה", עכ"ל. ומן הדברים הללו נלמד: א. הטור ביאר את סוגית הגמרא בבני ביישן, שהמדובר במשפחה שאביהם נקרא "בישן". (ראה לעיל בביאורינו בשיטת הרמב"ם שפירשנו בכוונתו שבני ביישן מיירי במנהג של אדם יחידי, "בישן" שם אדם הוא). ב. מוכח בדעת הטור דגם אדם יחידי הנוהג מנהג יחיד וסייג מסויים, הרי מנהג זה מחייב את בניו לנהוג כמותו, ואינם רשאים לשנות ממנהגו בלא התרה.
ובספר סמיכה לחיים (שם) הביא מרבינו ירוחם שכתב: "אם נהגו אבותיו שלא ללכת בערב שבת ממקום למקום אחר וכו' שבא לפני חכם ואמר דאינו יכול לסבול אותו מנהג – אין מתירים לו, כך פשוט בפסחים". עכ"ל.
גם רבינו ירוחם מבאר את "בני ביישן" כהטור שמדובר במנהג יחיד שנהג בו אבי

להם משום "אל תיטוש". ואם טעו וחשבו שהדבר אסור עליהם מחמת קבלת הדור הקודם בלבד, הרי באמת זה אינו אסור, וכמ"ש הזכרון יוסף, וא"כ זה נדר של טעות וכה"ג אינו גדר כלל, וגם מצד מנהג אבותיהם א"א לחייבם כי המשיכו המנהג בטעות. ושמה אפשר לומר דהואיל וסו"ס יש ענין חשוב ב"אל תיטוש" א"כ מה שנהגו כן בלא יודעים אין זה כ"כ מנהג בטעות, דאכן כן ראוי להם לנהוג כמנהג אבות, וכמו שאמר מר עוקבא על עצמו שהוא חלא בר חמרא (חולין קה, א). ולכן לא רצה ר' יוסף להתיר להם כשהם עצמם נהגו כן מחוסר ידיעה, ואע"פ שכ' הב"י דאפשר להתיר כה"ג ע"י חכם, אמנם אינו כסתם מנהג טעות שא"צ התורה. וא"כ אתי שפיר דיסוד הדבר הוא משום "אל תיטוש". אמנם זה רק כשהתחילו הבנים לנהוג כן, ואפילו מחוסר ידיעה.

להחזיק במנהג אבותיהם. והא דחייב רבי יוחנן לבני ביישן להמשיך במנהג אבותיהם. משום שבנים אלו נהגו כמנהג אבותיהם, ומש"ה נחשב להם לנדר. והקשה בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סי' רנט אות יד) בא"כ מדוע ביאר טעמו משום ש"כבר קיבלו אבותיכם עליהם שנאמר, "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן". הרי אין הטעם לאיסור משום "ואל תטוש" כלל, אלא מחמת הנדר שלהם עצמם, כאשר התחילו לנהוג כמנהג אביהם. עיי"ש, וצ"ע. ובאמת יש לעיין טובא דכ' בשו"ע עצמו (שם סי' ריד ס"א) ויסודו בירושלמי, דאם נוהגים איסור מחמת טעות שסוברים שזה אסור ובאמת אינו אסור, אין כל איסור בדבר. וא"כ פה ממ"נ אם ידעו שאינם מחויבים בדבר ונהגו כן להחמיר ע"ע הרי כבר קבלוהו ע"ע מצד עצמם. ומה צריך לבוא ולומר

כמנהג המקום שבו הוא שוהה באותה שעה. אמנם הר"ן ס"ל כדעת המאירי הטור, ורבינו ירוחם הסוברים שבן העיר נוהג כמנהג עירו הן מצד היות המנהג כמנהג המקום, והן מדין ואל תטוש, הרי שהחיוב ד"ואל תטוש" אינו מתבטל כלל, גם כאשר עובר זה הבן לעיר אחרת, עדיין חייב הוא לנהוג כמנהג אביו, ומש"ה ס"ל להר"ן שעדיין עליו חומרי המקום שהלך משם ואסור לו להקל גם במקום המקילים. **ומעתה** אפשר לומר גם בסברת המחלוקת שבין המהרשד"ם עם הב"י והפר"ח בדין מי שקיבל על עצמו מנהג מסויים, אם יכולים בניו לילך אצל חכם ולהתיר הנדר, שהמהרשד"ם ס"ל שאף שהאב עצמו היה באפשרותו להתיר נדרו, אין הבנים יכולים להתיר הנדר, אמנם לדעת הב"י והפר"ח דין הבנים כדין האבות, ויכולים להתיר הנדר, ולא יהיה יפה נדר הבן מנדר האב, כאשר כל עיקר הנדר מן האב הוא.

ולדג"ל יראה דבהא פליגי, הב"י והפר"ח סוברים שכל עיקר חיוב הבנים הוא ע"י שקבלתו של האב עם קבלת בני העיר נעשה כמנהג המקום, ואין בכח הבנים לשנות ממנהג המקום, אמנם כשם שכל בני המקום יכולים להתיר נדרם כאשר הוא נעשה לסייג ולפרישות, כך גם יכולים הבנים להתיר נדר זה. אמנם למהרשד"ם חמור נדר הבן מנדר אביו, כי לבן יש חיוב נוסף להחזיק במנהג אביו מכח "ואל תטוש", וא"כ אה"נ יכול האב להתיר נדרו, מאחר שלדידה אין כאן כי אם נדר בלבד, ואפשר להתיר נדרים, אבל לבנים לא ניתן להתיר הנדר, כיון שאצלם נוסף החיוב מדין "ואל תטוש", וחיוב זה אי אפשר להתיר.

מנהג המקום ורק מנהג יחיד הוא, אין הבנים חייבים בו.

וע"ל פי זה יתבאר היטב דברי המאירי שהבאנו לעיל, שכתב "אמר להו כבר קיבלו אבותיכם עליכם", ובגמרא שלנו הגירסא "עליהם". ולהנ"ל גירסת המאירי מדויקת ע"פ שיטתו, והדברים עולים בקנה אחד עם שיטת הטור ורבינו ירוחם דלעיל, הסוברים שהאבות, בקבלתם על עצמם לנהוג כמנהג מסויים, הם מקבלים זאת על עצמם ועל זרעם, וזאת היתה תשובתו של רבינו יוחנן "כבר קיבלו אבותיכם עליכם", ואי אתם רשאים להשתמט מנדר זה שנעשה עליכם.

ובזו הדרך אפשר לבאר הטעם שנמנע הרמב"ם מלהזכיר שחיוב הבנים לקיים מנהג אבותיהם הוא משום ואל תטוש, וממשמעות דבריו (בהל' שבת ובהל' מאכ"א) נראה שס"ל שכל חיוב הבנים בזה משום מנהג המקום הוא. להנ"ל נראה פשוט שהרמב"ם ס"ל כשיטת השו"ע והריב"ש וכביאורינו דס"ל שחיוב הבנים לקיים מנהג האב אינה משום שהאב מקבל המנהג על עצמו ועל זרעו, אלא משום שע"י שהאב מתאחד עם בני העיר בקבלת המנהג, נעשה הדבר למנהג המקום, שאין ביכולת בני העיר לשנותו, ומנהג המקום מחייב גם את בניהם.

וע"ל פי האמור נוכל להבין את פלוגתת הר"ן והמרדכי בדין בני עיר המחמירים השוהים בעיר המקילים, דדעת המרדכי דמותר להקל, ס"ל כשיטת הרמב"ם הריב"ש והשו"ע שכל יסוד חיוב המנהג הוא בגלל שהוא מנהג המקום. ואינו מחייב אלא במקום המנהג, משא"כ באופן שהולך בן המקום לעיר אחרת, יכול לנהוג

